

KRŠČANSTVO IN MARKSIZEM OB SODOBNEM PRELOMU KULTURE

V človeški kulturi moremo načelno razlikovati tri plasti: snovno-individualno, etično-socialno in duhovno-metafizično. Toda če se ozremo na to bojišče človeškega duha, kakor bi lahko imenovali vse naše kulturno prizadevanje, tudi iz zgodovinsko-razvojnega vidika, vidimo, da človeštvo napreduje in raste po nekih objektivnih zakonih evolucije. Pri tem razvoju pa zasledimo zanimiv dualizem. Medtem, ko se posamezniki, izredno močne osebnosti v vsakem času dvignejo nad splošnost, nad nivo povprečnega človeka, in medtem ko tak prelom in predor dejansko pomenijo tudi takšna duhovna gibanja, kakršno je na primer krščanstvo, ostaja človeštvo kot celota kljub temu še vedno zadaj, na nižji stopnji, s katere se šele polagoma dviga na višjo. To križanje vidimo tudi danes, ko se posebno močno čuti, da se v človeški kulturi nekaj lomi in spreminja.

Po raznih znamenjih sodeč lahko ugotovimo, da se snovno-individualistična kultura, kakor bi mogli na splošno, t. j. iz vidika množice imenovati prevladujočo plast vsega dosedanjega človeškega udejstvovanja, preživlja, in da nastopa z vso silo doba etično-socialne kulture. Znamenja, ki razodevajo to, so zlasti podreditev posameznika raznim družbenim činiteljem in čim močnejša altruizacija povprečnega človeka. Človeštvo zapušča danes nekako najnižjo stopnjo kulture, ki je temeljila v biološko-individualnem izživljanju ter se socialno-gospodarsko osvešča. Etične in socialne vrednote pričenjajo vplivati tudi na gospodarsko organizacijo življenja, ki se »socializira«. Ta razvoj je dejansko reakcija na liberalni ekstrem, kakršnega predstavlja najmočnejše kapitalizem polpretekle dobe. Prav tako pa izvira tudi iz močno začutenih potreb po socialnih odnosih človeka do človeka in človeka do družbe, kar je v zvezi tudi s tehničnim napredkom. Gospodarstvo kot najosnovnejša življenjsko-kulturna panoga in gospodarsko življenje stopa s tem v fazo socialne vezanosti in načrtnosti na korist in blagostanje posameznega ozir. povprečnega človeka in njegove zaščite. Na tej srednjici kulturnega razvoja, proti kateri se počasi pomika današnji človek, se s socialno kulturo vrši prelom k duhovni kulturi. Ta prelom, katerega prvi večji glasnik v zgodovini človeške filozofije je bil že Sokrat in ki ga je v duhovni kulturi izvršil Kristus ter ga izvršuje po Njem krščanstvo, se pričinja prav danes najvidneje s tako zvano socializacijo vsega gospodarsko-kulturnega življenja, kakor se najbolj izrazito vrši v svojih prvih oblikah ravno v sodobni Rusiji. Saj je to v zgodovini človeštva edinstven primer, ki prekinja ne le s tradicionalnim liberalnim gospodarskim sistemom novega veka, ampak hkrati

tudi s tradicijo zgolj snovnega in egoističnega gospodarstva. To se kaže v altruizaciji in načrtni urejenosti v sociološki sferi izven območja posameznika, ki je v svojem egoizmu prezrl pravice sočloveka do gospodarskih dobrin. S tem kulturnim prelomom pa se — po nekaterih znakih brezbožništva — močno približujemo najhujšemu spopadu med dvema skrajnostima, namreč tostransko-snovnim in onstransko-duhovnim polom, ki bo končni zmagovalec v tem dvoboju. Ta kulturni dvoboj bo nedvomno najstrašnejši, kar jih pozna zgodovina, in se že dalje časa sèm pripravlja z nastopi in napovedmi raznih materialističnih filozofskih struj in idej, ki so našle prav danes na razvalinah kapitalizma in liberalnega gospodarstva primerno ozračje in se že dejansko organizirajo. Vsi lahko že danes opažamo značilno poudarjanje, da so gospodarska načela in vrednote avtonomne in celo najvišje in da dajejo smisel in pogon vsemu ostalemu kulturnemu življenju. Vzporedno s tem pa vidimo tudi prisilno, načrtno urejanje družbe v zvezi z mehaniziranjem in bagateliziranjem človeške osebnosti, ki se ji v ospredje stopajoča sociološko-gospodarska kultura po eni strani sicer nezaupno roga, a jo hoče po drugi iskreno »prenoviti« in osrečiti. Prav tako pa opažamo zavestno pobijanje in teptanje vsega versko-cerkvenega in metafizičnega sploh, medtem ko se poudarjajo konkretno, časovno-izkustveno življenje in tostranske vrednote. Odtod vse sodobno omalovaževanje tkzv. višje duhovno-aristokratske kulture, n. pr. politike, ki bi hotela iskati spoja in kontinuitete z višjimi kulturnimi institucijami, umetnosti, kolikor hoče biti ta odraz tudi duhovnih strani življenja, znanosti, kolikor posega v metafizična, teoretično-spoznavna vprašanja, ki so odmaknjena od snovno-empiričnih in časovno-konkretnih strani življenja. Odtod pa tudi vse one, s tem prevratom mišljenja in dejanja zvezano gibanje in zoperstavljanje človeškega zgolj tostranske usmerjenega uma proti »preživelemu« krščanstvu. Ta smer in to gibanje, ki je bilo še pred desetletjem več ali manj v teoretičnih zasnutkih in načrtih, naslonjenih na materialistično filozofijo, se je v zadnjem času miselno že tako razširilo tudi po naših krajih, da ne moremo danes o njem govoriti več v obliki abadonskega prerokovanja in kot o strašilu, ampak kot o dejanskem, vso našo narodno-organsko duhovno usmerjeno kulturo ogrožajočem sistematičnem udejstvovanju. Prazno in brezuspešno pa bi bilo vsako prizadevanje, iztrebiti in zatreti ali vsaj razorožiti nevarne strani tega gibanja v zapadni Evropi vse dotlej, dokler se ne ovržejo osnove in kali te nove miselnosti, ki je to dejstvovanje neposredno rodila.

Če pogledamo v kulturno zgodovino, opazimo res, da gospodarsko življenje vse doslej še ni bilo idealno urejeno, tako namreč, da bi bili pri njem soudeleženi v zadostni eksistenčni meri vsi ljudje v nekem zakonitem redu in da sta zlasti fevdalizem in kapitalizem grešila v tem. Tako nosijo tkzv. marksistični načrti, ki so zrasli ob

Marksovi analizi kapitalističnega gospodarstva resda nove vsebine, a ta se skuša danes dejansko sprovesti ločeno od ostalih višjih kulturnih vrednot in na revolucionaren način. Na ruševinah prejšnje sintetične kulture, na razvalinah starih dragocenih svetišč se vzgaja nov red brez vsakršne oslombe na večnostno sankcijo onstranskih duhovnih vrednot zgolj na temelju nekakega socialnega imperativa, ki naj izvira iz povprečnega človeka, ki ga zazdaj še nadomešča socialna diktatura.

Čeprav moramo torej iz kulturnoslovnega stališča motriti ves ta socialno-gospodarski pokret kot razvojno nujnega, vendar je naša naloga, da spravimo s krščanskega, onstransko-duhovnega stališča to zgolj snovno in povsem pogansko gradnjo gospodarske kulture vsak čas v skladnost z višjimi in najvišjimi vrednotami kulture. Prej pa si moramo biti na jasnem v mišljenju in enotni v hotenju ter potem dejstvovati tako, da se bo skladalo s krščanskimi načeli. Ne smemo n. pr. dopuščati, da se v imenu duhovnega napredka prijemlje za meč tam, kjer to ni več niti razvojno niti načelno nujno. Seveda bo socialni človek, ki prihaja, pojmoval samoobrambo in dvoboj sedaj tudi sociološko prav tako kot prej individualno. V tem splošnem časovno-kulturnem prodoru v novo socialno dobo, ki mora individualistični dobi razvojno slediti pred načelno-normativno, ki bo šele za njo in po socializiranem povprečnem človeku mogla nekoč zavladati, moramo prav razumeti in označiti marsikak relativistični in zgolj reakcijsko pomembni pojav. Tako ne bi bilo prav, če bi se danes smatrala tkzv. boljševiška »brezbožniška akcija« kot gibanje, ki bi bilo naperjeno izključno neposredno proti veri sami kot taki, saj bi bilo tako brezbožniško početje nedvomno že naprej zapisano poginu. Gledati je treba namreč na te in podobne pojave iz istega zgodovinsko-razvojnega vidika, iz katerega se nam n. pr. rušenje krščanskih cerkva in preganjanje duhovništva prikaže kot zgolj časovno-razvojno. Kakor je izginila namreč znana ponosna pravoslavna cerkev sredi Varšave zaradi nacionalnega odpora proti ruskim tlačiteljem, tako je bila pred nekaj leti porušena v Moskvi tudi krasna katedrala Zveličarja zaradi socialnega odpora proti krščanstvu, ki se doslej po svojih predstavnikih — ne po svojem nauku! — ni moglo povsem izogniti nesocialnim družabnim strujam, proti katerim je najnovejša socialna smer obrnila svoj srd in svoje orožje. Naša dolžnost je zdaj le, da to časovno gibanje kot sodobni kristjani poduhovimo in očistimo v svitu večnoveljavnih zaknov krščanstva. Kakor je Cerkev vedno pred očmi v prvi vrsti njena onstransko-načelnostna naloga in se je zato mimo nje po naravno-razvojnih zakonih razrastle ravno preživeli liberalizem v gospodarstvu, tako je nemogoče, da bi to zgolj tostransko usmerjeno sociološko-etično gibanje našlo samo po svoji naravi in zgolj po zakonih lastnega izkustva tudi pozitivno duhovno smer in rešitev.

Treba je bilo tudi, da šele milijonska armada brezposelnih opozori človeštvo — pa bodisi njegov krščanski ali poganski del — na p r a v e c altruistične vezanosti v gospodarskem življenju in prav tako nam bodo potrebni menda tudi Teslovi »smrtni žarki« za odpravo vojská. Vsaka smer mora torej dosledno doseči vrhunec svojega razvoja v nemogočem ekstremu, da požene na njenih razvalinah in izkušnjah nova, popolnejša smer...

Današnji prelom v kulturi v pravcu socializacije življenja moremo smatrati torej le kot doslej zgodovinsko največji socialno ekstremni pojav nasproti dosedanjemu egoističnemu življenju, ki utegne marsikaj popraviti v dosednji tradiciji, če se bo znal opreti na višje duhovne vzgojne vrednote, ki edine morejo dati človeštvu zadostno sankcijo za napredek res krščanske kulture. O nji se je doslej sicer dosti govorilo in »dejstvovalo«, a se je zanjo prav vsled liberalističnega duha in reda moglo v resnici prav malo storiti. Nikakor pa ne bo ves ta novi način življenja in gledanja niti za trohico mogel premakniti večno veljavnih osnov krščanskega etosa in krščanskih, onstransko usmerjenih načel, kot si nekateri to danes radi domišljajo. Enako kakor so danes »marksisti« kljub nekaterim neuspehom svojih ruskih »petletk« prepričani o pravilnosti njih novega, zgolj snovno zakoreninjenega gospodarskega sistema, po katerem upajo nekoč priti do boljše kulture, prav tako se i mi kristjani ne bomo dali motiti od neutemeljenih in zgolj tostransko-snovno osnovanih očitkov, češ, da krščanska Cerkev v dveh tisočletjih ni dokazala odrešitvene zmožnosti svojega poslanstva v človeštvu, saj menda ne pomenja dvoje tisočletij za večnostno onstransko usmerjeno Cerkev časovno-razvojno niti toliko, kakor njihova »petletka«. Krščanstvo danes še zdaleka ni sprovedeno v življenje, ker je to nemožno z ozirom na snovno-časovno vezani del kulturnega večnostnega organizma Cerkve. Kristjani ne jemljemo namreč svetnih zadev neposredno in izključno v svoj monopol, ker ne gradimo nikakih zgolj tostranskih »nebes na zemlji«, ki bi bile po našem prepričanju in nauku smiselne spričo dualizma med snovjo in duhom, katerih skladnost je po našem prepričanju šele pogoj in končna oblika prave človeške odrešitvene, božje kulture. Naše kraljestvo »ni od tega sveta«. Pogansko naziranje sodobnosti bo moralo krščanstvo v bodočnosti še premagati in pokristjaniti in sicer v najljutejšem boju spričo organiziranosti v nastajajočih socioloških zajednicah, pa naj so kateregakoli porekla. Mi smo kot kristjani poklicani, da predvsem vnašamo onstranskega, božjega duha v stvarstvo, da se slejkoprej — na katerikoli časovno-razvojni stopnji in v kateremkoli časovno-nazornem območju — razkrije v njem odsvit prvotne božje podobe in onstranskih nadnaravnih milosti, ki se nam razodevajo v naši molitvi, in da se spoji svetna kultura z duhovno v čim tesnejšo skladnost v Bogu, kakor to izražamo dnevno v očenašu: »Pridi k nam Tvoje kraljestvo, zgodi se Tvoja volja, kakor v nebesih

tako na zemlji.«¹ Človek mora priznati Boga-stvarnika, od katerega izvira in h kateremu je po tuzemskem življenju »v potu svojega obraza« namenjen in mora zajemati zato moči in milosti iz onstranskih zakladnic, ki so odmaknjene stremljenju po zgolj snovnih dobrinah in ki šele morejo resnično osrečiti človeka. To je večnostna smer krščanstva, ki mu ni mogel do živega še noben časovni pojav in pokret vse doslej in mu tudi poslej nobeno še tako materialistično gibanje ne bo moglo blizu, ker je in bo vsako resnično prizadevanje za izboljšanje človeškega družabnega reda in za dvig človeške kulture našlo prav v krščanstvu najboljše, najtrdnjše oslombo, svojo večnostno osnovo in pravi smisel.

Vsako zgolj snovno in svetno gibanje pa je podvrženo »rji časa« in zato v svojem ekstremnem zagonu doživi slejkoprej polom, v katerem se pojavi znova boljša in duhovnejša smer, kakor nas uči kulturna zgodovina, ki razodeva vse zakonitosti časovne vezanosti zgolj človeškega elementa. Tako opažamo na omenjenem sociološko-etičnem časovnem nazoru iz načelno-kulturnega stališča več napak, ki utegnejo postati usodno nevarne tudi za njeno družbeno organizacijo. Taka zabloda in napaka nastopajoče sociološke kulture je n. pr. njen odnos do družinskega in do narodnega vprašanja, s katerima je v tesni organični zvezi tudi pojmovanje demokratičnega sožitja v človeški družbi sploh. Rusija danes zametuje družino kot osnovno družbeno celico rodu in skuša osnovati vse življenje na brezdržinski in brezzakonski osnovi tkzv. poligamičnega evgeničnega reda ali boljše nereda, ki ga je odstranilo krščanstvo. A tudi ta sodobni »proletarski« zakon bo moral slejkoprej spoznati pozitivno kulturno vrednoto monogamije,

¹ Prim. članek »Beseda umira« (Anton Trstenjak), DS 1932, str. 41: »...Ako so katoličani prej kaj radi trdili, da niso poklicani obvladovati tega sveta, njega pridobitev in vrednot in so tako tem bolj puščali prosto pot usodni »sekularizaciji«, brezboštvu novodobne kulture, bi imeli morda prav, da niso pri tem zašli v dve zmoti: zavedeti bi se bili morali, da šele potem, ko afirmiramo in smo v posesti teh zemeljskih vrednot, moremo vse to tudi posvečevati in da šele v tem posvečenju raste kraljestvo božje na zemlji; kje pa boš gradil, v katerih nosilcih boš posvečeval nadnaravne sile božjega kraljestva, ako sočasno zanikaš naravno-biološke osnove njegovega bistva! S tem bi bila združena druga napačna predstava: vse preveč smo zamenjavali Cerkev s katoličanom, njenim udom. Res je, da Cerkev kot taka po svojem božjem poslanstvu ni poklicana, da se udeleži vsakega kulturno prodornega gibanja, ker bi se s tem nujno z drugimi vred tupačam zaletela in doživela idejno-kulturno polom. Temu nasprotuje njena statično-hierarhična narava, ki zahteva, da naj bo Cerkev vedno kakor svetilnik, ki kljub nemirom in blodnjam narodov mirno in neomajno kaže smernice našega življenja. Toda iz tega nikakor ne sledi, da mora tudi član Cerkve sam biti zaradi tega kulturno nedelaven, da je statičnost Cerkve nasprotna osebni dinamičnosti in stvariteljskim pogonom njenih članov! Nasprotno! S tega osebno-človeškega vidika gledana je tudi Cerkev silno dinamična, napredna, kajti kolikor govorimo pri njej o bistveni statičnosti, je to izraz njenega božjega poslanstva, nadnaravnega značaja, ki ima svojo osnovo v večni statičnosti neizpremenljivega božjega bistva, ki pa je zopet z vidika omejenih človeških sil dinamičnost najsilnejše življenje.«

ki jo najizraziteje štiti pri nas prav krščanstvo kot pogoj »sine qua non« vsega duhovno-kulturnega stvarjanja. Zakon in družina namreč kot osnovni obliki družbenega ustroja nista kriva, da se je razbohotil današnji egoizem v kapitalističnem sistemu, dasi je vprašanje glede odnosa zasebnega gospodarstva do duhovne kulture zares zelo zapleteno. Posredno sokriva je bila kvečjemu meščanska oblika zakona, ki pa ima povsem časovni značaj in ne more biti absolutno merilo krščanskega zakona. Krščanstvo bo nedvomno potrdilo in blagoslovilo vsako novo in sodobnim razmeram bolj ustrezajočo obliko zakona in družine, ki bo mogla biti v skladu z neminljivimi krščanskimi pravrednotami. Dalje je pogrešen odnos tkzv. internacionalističnega marksizma do narodnostnega vprašanja, ki se rešuje le bolj na papirju in v programu kot zadnja točka, za katero očitvidno — zaradi aktualnejših gospodarsko-socialnih vprašanj — še ni pravega razumevanja niti v praksi (zgled Ukrajina!) niti v teoriji, ki narodnost po židovskem načinu prerada pojmuje zgolj mehanično. V tej splošni nezainteresiranosti za resnične narodnostne vrednote nastopa i evropski fašizem s svojim zlorabljanjem teh vrednot v socialno škodljivem šovinizmu. Kot boljši družabni red bi moral prinesti marksizem jasnost tudi glede narodne kulture, ki je vendar izhodišče vsemu kulturnemu ustvarjanju. Narodnost ni kriva dosedanjega družabnega reda, saj je bila dosedaj v mednarodnostnih odnošajih še vse premalo upoštevana kot kulturna vrednota. Sokriva so namreč kvečjemu le nekatere dosedanje njene oblike (n. pr. že omenjena fašistična!), v katerih se narodnost veže z državnostjo (etatizem!), pri čemer se teptajo osnovne pravice manjših in slabših narodov in njihovih kultur (narodnomanjšinsko vprašanje!). Le s pravilnim in zavestnim vrednotenjem in pojmovanjem naroda in njegove kulture bo moglo priti slejkoprej do resničnih demokratičnih odnosov med človekom in človekom ter med narodom in narodom. Kadar bomo ponosno branili svojo narodno-kulturno dediščino ter hkrati spoštovali in ljubili tudi vse ostale narode, obenem pa se tudi zavedali socialne pripadnosti k celokupni človeški kulturni zajednici in enakopravnosti vsakega njenega vrednega člana, tedaj šele bomo resnično ustvarili in živeli pravo demokracijo. Tedaj bo premagan oz. poduhovljen vsak prekomerni nesocialni egoizem, pa najsi se javlja ta v družini, kjer ga zahteva njena naravno-biološka stran v svoji gonsko-življenjski zakonitosti ali v narodu, kjer ga zahteva spet naravna, sociološko-biološka stran organizma. V enaki meri pa bo izginila tudi vsaka reakcija na ta egoizem, ki se kaže zdaj v negativnem in destruktivnem odnosu do vrednot družine in naroda.

S temi pojmi je namreč v zvezi razlikovanje dvojne socialnosti, dvojnega sociološkega odnosa v družbenih zajednicah, ki jih družijo človekova ljubezen in spoštovanje. Po eni strani gre tu za socialno ljubezensko razmerje, na primer med možem in ženo v zakonu ali med starši in otroki v družini, pa tudi v drugačnih odnosih, ki

vladajo v socioloških zajednicah, kakor so n. pr. stan, narod, cerkev. Po drugi strani pa imam tu v mislih zgolj socialni odnos človeka do človeka brez ozira na omenjene krvne in ljubezenske vezi, kakršnega socialnost kot posebna kulturna vrednota že po sebi zahteva. Obojna socialnost je možna, a kvalitetno in časovno-razvojno različna. Medtem ko obstaja n. pr. pri prvi nevarnost, da zaide v prekomerni in asocialni egoizem, pa hira druga na brezpodstatnosti in neživljenjskosti, če tepta organsko-sociološke temelje prve. Zgolj s tostranskim pojmovanjem etosa, tkzv. etično-socialnim imperativom ne bo mogoče trajno prevzgojiti povprečnega človeka v socialnejšega, zlasti pa ne na ruševinah sociološko-organskih zajednic, ki so stopnišče, po katerem se naša socialnost dviga in očiščuje ter hkrati najboljši vzgojni činitelj zanjo, kot se to prekasno odraža iz Kristusovih besed: »Kdorkoli namreč izpolnjuje voljo mojega očeta, ki je v nebesih, ta je moj brat in moja sestra in moja mati«, ter osnovne krščanske zapovedi: »Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe!« Če bo človeštvo torej izpodmaknilo te naravno-organične lestve in jih nadomestilo z neko le vnanje privzgojeno socialno-etično miselnostjo, bodo s tem izpodrinjena tla in osnove prav tej socialnosti in etičnosti, ki more slejkoprej vzklti le iz notranjega spoznanja, zavesti in hotenja povprečnega človeka.

Končno pa obstaja pri marksizmu kot življenjskemu nazoru do danes še skoraj popolna nejasnost glede religioznosti ozir. duhovnosti sploh. Po eni strani se vodi gonja proti cerkveni tradicionalni religioznosti in konfesionalnosti ter vsakršni metafiziki, po drugi strani pa se polzavestno goji kult osebnega božanstva vodnikov in državnikov (Marks, Lenin!), kar zavaja zaradi zgolj materialističnih osnov v nekako moderno poganstvo. Vendar to ni kult osebnega izvora božanstva z metafizičnim in osebno-duhovnim nimbom (Nietzsche, Krisnamurthi!), ampak pravi pravcati »vacuum« vsega skrivnostno-svetostnega in onstransko-večnostnega. Nadomešča ga zgolj konkretno, realno, trenutno-vezano poganstvo, kaos, kateremu manjka popolnoma vsakega religioznega doživetja. To pa je nesmiselno in se bo izkazalo slejkoprej kot kulturno-destruktivno.

Vsi ti in drugi kulturni nedostatki in vrzeli marksizma, ki se kot »svetovni nazor« postavlja nepravilno v isto vrsto s krščanskim nazorom, so toliki in tako dalekosežni glede na duhovno rast človeka po družbi, da nam vstaja upravičen dvom, da bi tako gibanje uspelo pri svojem preurejanju družbe. Kakor je res, da se danes preživela zgolj snovno-individualistična kultura kapitalističnega družabnega reda umika novi sociološko-etični kulturi, ki prihaja v znamenju socializiranega gospodarstva, vendar zato še zdaleka ni rečeno, da bi bilo s tem kulturnim premikom morda na umiku že tudi krščanstvo, kakor si nekateri novotarji radi predstavljajo. Krščanstvo kot duhovna tvorba je vendar namenjeno človeku v vsakem času in vsakršnih razmerah in bo zato gotovo prav ono zmožno najbolje ozdraviti tudi sodobno gospodarsko-duhovno krizo, saj hrani že od početka v sebi

luč resnice in nauk socialne pravičnosti, kateri je podlaga in izvor praktična zapoved ljubezni do bližnjega, a ji dajeta smisel božja pravica in ljubezen. Krščanstvo se more po svoji dinamični plati združiti s prilikami in razmerami vsake dobe in bo nedvomno tudi v tem stoletju, polnem električne brzine življenja, napravilo korak dalje; zakaj ravno resnični kristjani čutijo vse sodobne težave in težnje najbolj živo. Zato bo končni rezultat trenja vseh teh časovnih struj, ki so se že in ki se še bodo pojavile, poživiljeno, izčiščeno, duhovno usmerjeno krščanstvo kot nosilec vsesplošne duhovne kulture, stopajoče stalno in nemoteno do svojega cilja: do popolnega premaganja in poduhovljenja vsega snovnega s strani večnoveljavnih religioznih vrednot.

Če se zdaj povrnemo k našemu vprašanju, kje trenutno stojimo v kulturi, moremo odgovoriti, da bo sociološko-etična, altruistično vezana kultura, ki je morala slediti dosedanji, do ekstrema pretirani individualni kulturi, šele nekako srednja stopnja v človeškem kulturnem razvoju. Kajti tej bo morala slediti končno še skrajna duhovno-individualna stopnja, ki bo hkrati že tudi duhovno-načelna stopnja, ki bo zbudila tudi resnično demokratičnega duhá pri povprečnem človeku. Kakor sociološko-etična kultura po eni strani dopolnjuje snovno-individualno kulturo, tako tvori po drugi s svojo socialno-duhovno potenco most k načelnostno-duhovni kulturi. Tako je za našo zapadnoevropsko kulturo, ki predstavlja kulturni organizem záse, dasi je pognal iz bitnih osnov antično-sredozemske kulture, značilno to, da je prav sedaj na prehodu iz osnovne, pretežno snovne v duhovno kulturno plast. Ta prehod predstavlja oziroma posreduje sociološko-etična kulturna plast, ki pa je že prekvašena z duhovnostjo, četudi je prav na tej srednjici občečloveške kulture pričakovati močnih časovnih trenj med tostransko-snovnimi in onstransko-duhovnimi stremljenji. Nekatera znamenja že kažejo, da bo nastopil najprej še poizkus zgolj tostransko-snovne sociološko-etične kulturne koncepcije (socializem), ki ji bo mogla onstransko-duhovna družbečna kultura šele slediti po nujnem brodolomu. Ta tostranska usmerjenost sociološko-etične kulture se kaže že v poudarku neke zgolj gospodarske usmerjenosti današnjega človeka. Resda mora biti najprej urejena gospodarska osnova kulture, da bo na njej možna pravilna nadaljnja duhovna rast. Vendar je treba tu poudariti, da danes marksisti zmotno menijo, da je gospodarstvo nekako kulturno-organično središče, oziroma kulturno-mehanično gonilo in izvor za vse višje kulturno stvarjanje, podobno kot se smatra v moderni psihoanalizi (Freud) seksualnost kot izvor in pogon vsega duševnega dejanja in nehanja človeka. Naš prikaz pravkar se preživljajoče pretirane individualne kulture s svojimi, sicer svojskimi duhovnimi vrhovi, že temu pojmovanju oporeka. Mi moramo zgolj s kulturnoslovnega stališča ugotoviti tu stalno organsko-sočasno konvergenco med snovjo in duhom, med tostranskim in onstranskim. Marksistična kultura, ki danes ruši vso dosedanjo kulturno zgradbo in ureja gospodarske temelje, zani-

kujoč vsakršno duhovno-metafizično vrednoto, vodi nujno v mehanično-relativistično kulturno smer, ki ne bo mogla nikdar zajeti celotnosti življenja človeškega bitja, kar je možno le tedaj, če se upošteva človekova osebnost. Pomanjkljivosti pretirane reakcije na individualno kulturo bodo morale končno nujno dovesti tudi nastopajočo sociološko-etično kulturno epoho do propada in napraviti pot duhovno-osebni kulturi, ki že danes kliče po njej globlji človek. V mislih imam tu razne sodobne filozofe in vidce, ki gledajo in rišejo bodočnost in blagor človeške družbe v metafizični poglobitvi našega življenja, ter povojno mladinsko gibanje pri nas in drugod, ki tako iskreno išče spet očiščenja duše in vsega življenja v Bogu in višjih, v onstranstvu zasidranih duhovnih vrednotah, ki jih odkriva v sebi in v vsem stvarstvu. Končno je namreč svet tak, kakor ga gledamo, vendar pa prav zato tudi ni samo snoven in tudi ne samo duhoven, ampak harmonični spoj obojega v nas in izven nas. Mladinstvo je skladnost tega pradualizma dobro začutilo ter kljub sodobnim snovno poudarjenim težnjam skuša v tem smislu iskreno dejstvovati za ozdravljenje in blagor človeštva.

Iz navedenega sledi, da je človeštvo danes šele na skromnem začetku duhovne kulture, kljub temu, da za nas v zapadni Evropi poteka že drugo tisočletje večnostno usmerjenega krščanstva, ki se mu — po Papiniju — šele približuje po teh dveh tisočletjih prva pomlad s komaj poganjajočimi bilkami. Le s tega sekularnega vidika moramo namreč pojmovati razmerje naše svetovne zgodovine v odnosu do zgodovine Cerkev, ki ima torej še nedogledno življenjsko dobo pred seboj, in le s tega vidika se nam zdaj prikažejo pretekli dogodki v pravilnejši luči organske rasti vse duhovne kulture, ki vodi k Bogu. Prva polovica pomladne dobe kulture bi bila po tem takem točka našega človeško-kulturnega stanja konec drugega tisočletja. Druga polovica bo morala v svoji snovno-pripravljalni plasti kulture že nositi znake močnejše duhovne usmerjenosti. Tej dobi pa se že bližamo z nastopajočo duhovnejšo, ker socialno-vezano kulturno epoho, ki pa bo dosegla svoj pravi vzpon v duhovnost šele na srednjici svoje sociološko-etične kulturne plasti, ko bo povprečni človek res tudi socialno zaveden, kakor je že po naravi socialno bitje.

Seveda je treba tu upoštevati tudi možnost, da se bela rasa preživi in prenese vsa zavestna njena kultura drugam iz zapadnoevropskega osredja. A tudi v tem primeru, ki za nas sicer na tem višku civilizacije ni ravno nemožen, bo veljala naša misel, da je duhovna kultura neuničljiva, kakor nas o tem potrjujeta v zgodovini prenos in vpliv antičnih kultur na evropsko. Tako je krščanstvo tudi z ozirom na tako kulturno-zgodovinsko pojmovanje človeštva tista kulturno-transcendentna zasnova, ki po teh kulturnih epohah izvršuje najvažnejše kulturno opravilo, ko ureja vse te mnogobrojne kulturno-časovne smeri, izviraajoče iz različnih kulturno-nazornih vidikov in jih poduhovlja ter onstransko usmerja do končnega cilja — večne skladnosti v Bogu.